

DOI: <https://doi.org/10.54937/dspt.2023.23.4.81-92>

Possibilities of Developing Digital Competences for Persons Serving a Prison Sentence

Možnosti rozvoja digitálnych kompetencií u osôb vo výkone trestu odňatia slobody

Martina Špániková, Michal Čipka

Abstract

The presented text deals with the description of the process of development and verification of the working version of an educational program aimed at increasing the digital competences of persons leaving prison. The program is being verified in selected Czech and Slovak prison institutions. It focuses on improving the digital competences of convicts, necessary for managing everyday tasks in the online world and thus increasing the prerequisites for their successful integration into everyday life.

Keywords: Digital Skills. Integration. Educational program.

Úvod

Po prepuknutí jednej z najväčších „čiernych labutí“ v súčasnosti – pandémie COVID 19 si prevažná väčšina civilizovanej spoločnosti postupne začala uvedomovať (či aspoň tušiť) význam digitálnych technológií a potrebu zvládnutia jej dostupných nástrojov pre všetky sféry života, nielen pre profesijné. V tomto období došlo k výraznému presunu množstva aktivít a úkonov do online prostredia, ktoré si vyžiadalo aj zvýšenie dostupnosti komunikačných technológií a nároky na schopnosti ich používania. A to vo významnej miere, dokonca aj v prostredí ústavov na výkon trestu odňatia slobody (ďalej len ÚVTOS). Napríklad Väzenská správa Českej republiky (ďalej len VS ČR) či Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len ZVJS) začali vo významnej miere využívať komunikačné aplikácie (napr. Skype, Webex a pod.) nielen ako komunikačnú platformu pre interakciu v rámci internej komunikácie v organizácii či s externými orgánmi a organizáciami, ale aj pre kontakt odsúdených s „vonkajším“ svetom (napr. kontakt s rodinami odsúdených, pracovníkmi verejnej správy a samosprávy, mimovládny organizáciami a pod.). Trend digitalizácie vo väzenskom prostredí sa dokonca stal súčasťou aj programového prehlásenia vlády ČR, či zohráva významnú rolu v strednodobých

a dlhodobých strategických materiáloch pre rozvoj väzenstva v ČR a SR.¹ Z hľadiska odsúdených osôb, ktoré sú často vo väzení viac ako tri roky, je kontakt s informačnými a komunikačnými technológiami (ďalej len IKT) len „ochutnávkou“ oproti digitálnym zručnostiam, ktoré budú po návrate z výkonu trestu v prípade úspešného zaradenia do spoločnosti potrebovať.

Absencia digitálnych zručností a nízka schopnosť reagovať na čoraz viac digitalizovaný svet zohrávajú v živote sociálne znevýhodnených osôb po ukončení výkonu trestu odňatia slobody (ďalej len VTOS) stále významnejšiu úlohu. Odsúdení bežne s nízkou digitálnou kompetenciou do väzenia už vstupujú a pobyt v uzavretom prostredí bez kontaktu s rýchlym vývojom moderných technológií a prístupu k IKT spôsobuje ich uviaznutie v tzv. digitálnej „priepasti“. Tá sa stáva bariérou k zvládnutiu bežných úkonov potrebných pre plnohodnotný život na slobode a je jednou z mnohých bariér pre úspešnú integráciu.

Uvedené faktory viedli RUBIKON Centrum, ČR (ďalej len RC) spolu s Matematicko-fyzikálnou fakultou Univerzity Karlovej v Prahe, ČR (ďalej len MFF) a Konzultačné a informačné centrum EDUKOS Dolný Kubín k postupnému vytvoreniu prototypu vzdelávacieho programu, zameraného na zlepšenie digitálnej kompetencie osôb vo výkone trestu, potrebnej pre zvládnutie každodenných úkonov v online svete, a tak zvýšenie predpokladov k ich úspešnej integrácii.

1 Aktuálny stav možností vzdelávania v oblasti digitálnych zručností v Slovenskej republike

Vo všetkých ÚVTOS na Slovensku sa vzdelávanie realizuje v záujme dosahovania cieľov vyplývajúcich z účelu zaobchádzania s odsúdenými počas obdobia VTOS. Obdobne ako v Českej republike (ďalej len ČR) je možné vzdelávanie odsúdených osôb na Slovensku (ďalej len SR) rozdeliť na formálne² a neformálne vzdelávanie³.

Ústavy realizujú celé spektrum vzdelávacích a rekvalifikačných kurzov. Ich portfólio je podmienené nielen reálnym dopytom odsúdených osôb, ale aj aktuálnymi materiálnymi podmienkami, či úrovňou ich spolupráce so vzdelávacími organizáciami a neziskovými organizáciami v regióne, ktoré sa

---

¹ Porov. MS SR: *Koncepcia väzenstva Slovenskej republiky na roky 2021 až 2030* (nelegislatívny pracovný materiál). Bratislava: MS SR, 2021. 55 s.

² Zabezpečenie povinnej školskej dochádzky, štátne a školské vzdelávacie programy zamerané na prípravu na budúce povolanie alebo umožňujúce lepšiu uplatniteľnosť na trhu práce.

³ Aktivity, rovnako zaradené do programu zaobchádzania. Môže ísť o ciele vzdelávanie realizované prevažne na projektovom základe – všeobecné vzdelávacie kurzy (napr. pre negramotných či cudzincov), odborné kurzy, rekvalifikačné kurzy apod. V rámci všestranného rozvoja osobnosti a vzdelávania odsúdených sa uskutočňuje v rámci voľnočasových aktivít aj pravidelná záujmová činnosť (napr. počítačový krúžok).

zameriavajú na (post)penitenciárnu starostlivosť. Rekvalifikačné kurzy zamerané na vysvetlenie základných digitálnych zručností sa realizujú v spolupráci s certifikovanou vzdelávacou organizáciou a za posledných 5 rokov ich ročne absolvuje 8 až 16 odsúdených, napríklad v rokoch 2019 – 2022 to bolo 8 odsúdených/ročne.⁴ Na úrovni krúžkovej činnosti sú možnosti limitované dostupnosťou IKT, resp. špecializovaných počítačových miestností.

Na základe realizácie riadených štruktúrovaných rozhovorov, využitia expertnej delfskej metódy⁵ a hĺbkovej analýzy dostupných dokumentov (pozri napr. Valentovičová 2019) boli identifikované primárne faktory, od ktorých závisí prirodzený záujem alebo zvýšená motivácia odsúdených osôb k získaniu základných digitálnych zručností. Medzi tieto faktory je možné minimálne zaradiť:

- mentálna úroveň odsúdených osôb podmieňujúca schopnosť osvojiť si základné digitálne zručnosti v danom veku,
- potenciálny prístup k základným digitálnym technológiám v civilnom živote; pri všetkých podskupinách odsúdených vnímaných z hľadiska úrovne domácich dôchodkov je o to častejšia dostupnosť a preferovaný prístup/užívanie prostredníctvom mobilných aplikácií,
- dĺžka obdobia vylúčenia z bežného života pri pobyte vo VTOS; z hľadiska zmien úrovne minimálnych digitálnych kompetencií.

Z prieskumu vyplynuli aj aspekty, ktoré ovplyvňujú reálne možnosti ďalšieho rozvoja digitálnych zručností počas pobytu vo VTOS ako súčasť prípravy na návrat do spoločnosti:

- len malá časť odsúdených osôb dokáže pracovať s textovým editorom alebo tabuľkovým procesorom, prípadne sú s nimi oboznámení, obdobne ako s ďalšími nástrojmi pre vyhľadávanie, triedenie, analýzu alebo ukladanie dát,
- záujem odsúdených osôb sa sústreďuje skôr na čo najjednoduchšie prostriedky elektronickej komunikácie (mobilný telefón, e-mail, sociálne siete), a to predovšetkým v rámci vlastnej sociálnej siete (rodina, priatelia a pod.),
- odsúdené osoby najviac zaujímajú možnosti vyhľadávania a zdieľania fotografií a videí, prehrávanie filmov a pod.,
- na základe skúseností s možnosťami vyhľadávania ubytovania, potenciálnych zamestnávateľov, komunikácie s úradmi a pod. (napr. prostredníctvom vo väzení dostupnej aplikácie „kiosk“) rastie motivácia odsúdených osôb učiť sa novým veciam, použiteľným pre vlastný život.⁶

---

⁴ Porov. ZVJS: Ročenky Zboru väzenskej a justičnej stráže za roky 2014 až 2021.

⁵ Analýza vznikla na základe expertnej spolupráce 3 pracovníkov z organizácie EDUKOS a 5 odborníkov zo ZVJS (zapojených do Národného projektu Šanca na návrat).

⁶ Porov. JETTMAR, M. D., ŠPÁNIK, M.: Situační studie současného stavu vzdělávání v digitál skills u osob ve VTOS v ČR a SR. Interný materiál ku projektu Zvyšování digitálních kompetencí k úspěšné integraci osob opouštějících výkon trestu. Praha: Rubikon Centrum, 2023. 6 s.

2 Vývoj od prototypu vzdelávacieho programu po Beta verziu

Vzdelávací program autori z troch partnerských organizácií postupne tvorili a overovali v celkom štyroch etapách v období od septembra 2022 do decembra 2023 (pozri schéma 1). Proces tvorby a overovania od prototypu po Beta verziu vzdelávacieho programu sa skladal z nasledujúcich etáp:

1) Mapovanie potrieb klientov, prostredia a možností

V prípravnej fáze projektu bol zrealizovaný screening zameraný na zistenie záujmu a potrieb rozvoja v oblasti digitálnych kompetencií 57 klientov RC, ktorí boli prepustení z VTOS. Na základe týchto rozhovorov vznikol prvý návrh obsahu vzdelávania.

V rámci jednaní s predstaviteľmi VS ČR a ZVJS boli dohodnuté podmienky realizácie kurzov, vytypované vhodné väznice pre pilotné testovanie a typ účastníkov (odsúdení pred prepustením z VTOS s dlhodobým trestom).

2) Vývoj e-learningového nástroja

Na základe informácií z predchádzajúcich krokov a následných analýz externý vývojár vytvoril prototyp vzdelávacieho modulu, ktorý bol ešte priebežne testovaný. Výber probandov sa uskutočnil z klientov zaradených do postpenitenciárnej starostlivosti v neziskovej organizácii RC.

3) Testovanie vo väzniciach

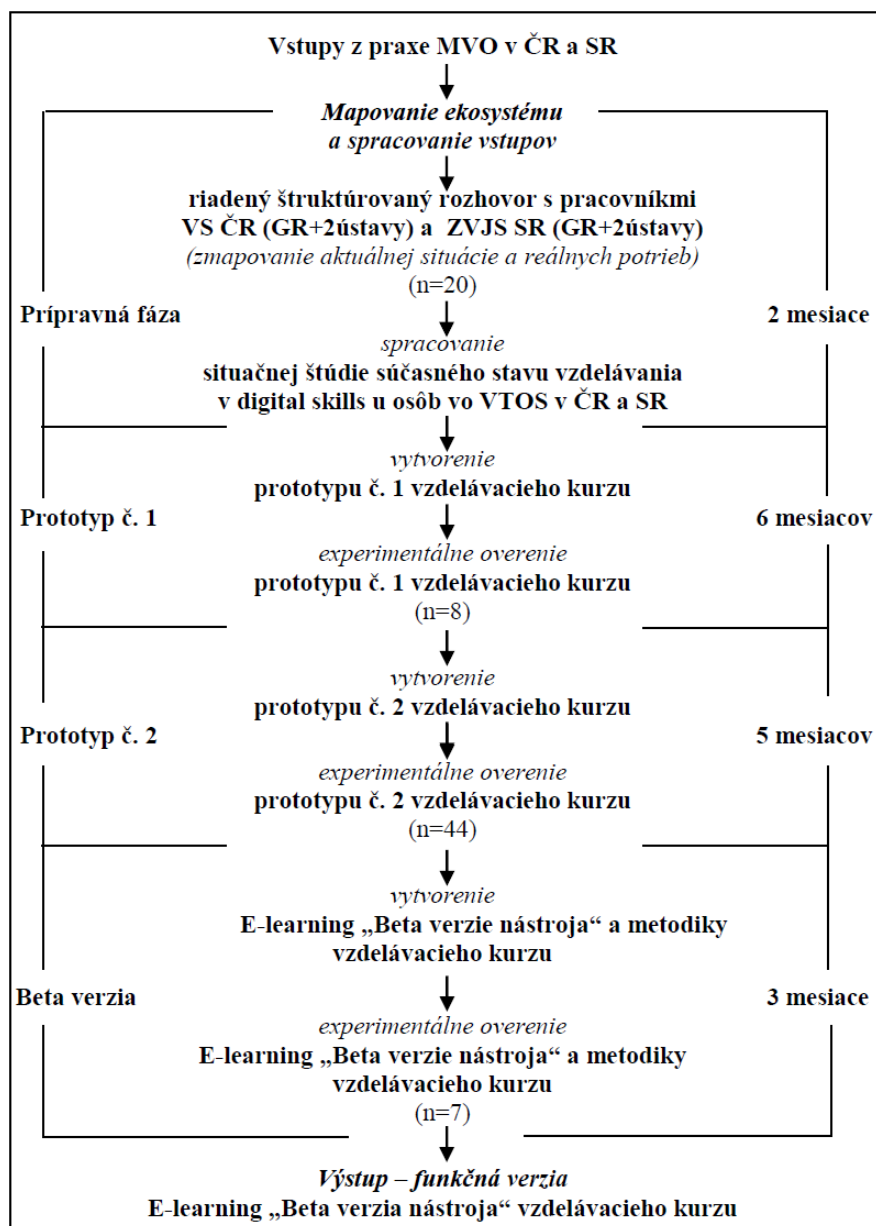
Testovanie prototypu prebehlo od júla do septembra 2023 v 4 väzniciach. V ČR išlo o 12 odsúdených žien z Věznice Nové Sedlo, objekt Drahonice a 10 odsúdených mužov z Věznice Rýnovice. V SR išlo o 10 odsúdených žien z ÚVTOS Nitra-Chrenová a 12 odsúdených mužov z ÚVTOS Banská Bystrica-Kráľová. Výber probandov sa uskutočnil z odsúdených osôb zaradených do výkonu trestu odňatia slobody pred koncom výkonu trestu na základe prejaveneho osobného záujmu. V SR išlo o osoby zaradené do tzv. výstupných oddielov.

Cieľom testovania bolo vyskúšať prototyp vzdelávacieho modulu a zistiť, či je o tému medzi odsúdenými záujem, či je modul postavený tak, aby zodpovedal úrovni a potrebám odsúdených a či je výučba digitálnych kompetencií zrealizovateľná v špecifickom prostredí väzníc.

4) Vývoj e-learningovej „Beta verzie“ vzdelávacieho programu

Na základe realizácie krokov 1) až 3) sa v priebehu 3 mesiacov vytvorila konečná „Beta verzia“ vzdelávacieho programu. Finálna verzia bola overená v mesiaci november 2023 v ÚVV a ÚVTOS Žilina na vzorke 7 odsúdených mužov a následne poskytnutá ústavom na VTOS. V rámci procesu overovania boli zapojení do aktívnej spolupráce aj 2 odborníci z ústavu.

Schéma 1: Proces tvorby a overovania vzdelávacieho programu

Zdroj: Projekt „Zvyšování digitálních kompetencí k úspěšné integraci osob opouštějících výkon trestu“. Číslo projektu: 2022-1-CZ01-KA210-ADU-000083524. Tento projekt je financovaný Európskou úniou.

Co-funded by the European Union

3 Popis vzdelávacieho programu

Program zastrešuje kritickú a sebavedomú prácu s celou škálou digitálnych technológií pri získavaní informácií, komunikácii a riešení základných problémov vo všetkých životných sférach. Pozostáva celkom zo siedmich lekcí, pričom každá sa zaoberá samostatnou problematikou.

Zámerom **lekcie č. 1 (Zázemie)** je uistenie sa, že každý účastník pozná jednotlivé časti počítača, vie, k čomu slúžia. Hlavnou časťou prvej lekcie je predstavenie témy „online identity“ s prípadnou diskusiou. Zároveň v tejto lekcii sú respondentom predstavené jednotlivé programy a spôsoby, ako ich využiť, precvičené je prihlásenie sa do PC, založenie e-mailu a pod.

V rámci **lekcie č. 2 (Komunikácia s ľuďmi a s robotmi)** je navčičované zakladanie si účtu v online prostredí, prihlasovanie sa do online účtov, využívanie histórie prehliadača. Druhá lekcia obsahuje informácie o vyhľadávaní na internete, typy na stránky inštitúcií a úradov.

Lekcia č. 3 (Práca s informáciami) obsahuje informácie o tom, ako komunikovať s ľuďmi prostredníctvom jednotlivých zariadení (pomocou mobilu, aplikácií, e-mailu, chatu s využitím základných prvkov – hlasovej správy, SMS, MMS), ako používať digitálne technológie pre interakciu s inštitúciami (úradmi, bankami a pod.). Popisuje to, čo možno či nemožno zdieľať. Snaha je smerovaná k tomu, aby si respondenti uvedomili závažnosť toho, čo „vypustia do sveta“.

V **lekcii č. 4 (Riešenie problému)** sa pozornosť zameriava na základy riešenia problémov so zariadením a vyhľadávanie vhodnej podpory pri problémoch so zariadením. Ide o riešenie technických problémov, ale tiež rutinných situácií, ako je reštartovanie, ukončovanie programu, aktualizácia, kontrola pripojenia. Precvičované sú zároveň možnosti vylepšenia a uľahčenia práce napr. v programoch Word alebo Excel.

Lekcia č. 5 (Práca s textami, číslami a obrázkami) obsahuje priestor na vytváranie a nahrávanie súborov do cloud úložiska, na prácu s online zdieľaným dokumentom a prácu s aplikáciami pre bežný život (e-shopy, cestovné poriadky, mapy). Pozornosť je venovaná sťahovaniu dokumentov, filmov a tiež tomu, na čo si dať pozor v súvislosti s autorskými právami.

V **lekcii č. 6 (Bezpečnosť/ochrana)** je preberané zabezpečenie počítača, spôsob voľby vhodného hesla a prístupových údajov. Vysvetlené je, ako funguje antivírusová ochrana. Pozornosť je venovaná digitálnej stope a citlivému obsahu.

Záverečná **lekcia č. 7** rekapituluje prebraté témy a dáva priestor pre zapakovanie osvojených informácií so zapojením účastníkov.

4 Vybrané prvky realizované v rámci overovania vzdelávacieho programu

Pri kreovaní procesu vzdelávania sa okrem hľadiska zachovania bezpečnostných pravidiel ústavov a zabezpečenia obsahovo vhodného dopĺňovania pôsobenia odborných zamestnancov autori programu zamerali aj na

d'alšie aspekty. Z procesu tvorby a overovania vzdelávacieho programu (pozri schéma 1) postupne vyplynuli viaceré špecifiká spojené s cieľovou skupinou a prostredím rezidenčialneho typu, neumožňujúcim prirodzený kontakt a rozvoj digital skills. Tieto viedli autorov programu k zaradeniu a overeniu niektorých prvkov, resp. postupov.

4.1 Práca s výrokmami

Každá z lekcí začínala citátom účastníka z obdobného vzdelávacieho programu, zameraného na preberanú tému. Lektor pracuje s obsahom citátu (spoločné hľadanie riešenia existujúceho problému) a následne nabáda účastníkov, aby vyjadrili svoje postrehy, obavy či osobné „záhady“, ktoré sú spojené s preberanou témou. Vhodným zdrojom pre výber citátov sú okrem výrokov účastníkov počas preberanej lekcie (môže ich zaznamenať na flipchartový papier a opakovane sa k nim vracat'), napr. aj dotazníky spätnej väzby, kde probandi presnejšie formulujú aj svoje pocity, očakávania či obavy, s ktorými aktívne pracovali či motivovali ich počas vzdelávacieho programu.

Tabuľka 1: Ukážky výrokov účastníkov vzdelávania

Lekcia	Názov lekcie	Citáty probandov
č. 1	Zázemie	„Nevedela som, čo ktorá ikona znamená, takže ani kde hľadať Skype pre volanie s rodinou. Keď už som zistila, ako vyzerá myš, bola som prekvapená, že je na každom PC iná.“
č. 2	Komunikácia s ľuďmi a s robotmi	„Mám dátovú schránku a George, nastavené príkazy k platbe. Vyhovuje mi to, len zadám kód. Ale začiatky boli ťažké, nevedela som ako na to, syn mi povedal, nech sa potrápim a nastavím si to sama.“ „Pri podávaní žiadosti o príspevok na bývanie som mohla komunikovať len s robotom.“
č. 3	Práca s informáciami	„Keď si niečo sťahujem, tak nikdy neviem, kam sa to uloží a ako to hľadať.“
č. 4	Riešenie problému	„Tie automatické úpravy je potrebné skontrolovať, je to dôležité, keď komunikujem s úradmi alebo niekam posielam e-mail kvôli práci.“
č. 5	Práca s textami, číslami a obrázkami	„Filmy si stále akosi sťahujem, to sa nesmie?“ „Cestovným poriadkom a mapám moc nerozumiem, ale je to potrebné, napríklad keď cestujem na pohovor.“
č. 6	Bezpečnosť/ochrana	„Ja hrám skoro stále hry a keď začnem, tak nevnímam okolie, to je potom zlé – viem to.“

Zdroj: vlastné spracovanie

4.2 Aktivizujúce činnosti

Do kurzu v ÚVTOS Nitra-Chrenová boli zaradené z dôvodu dodržania psychohygienických podmienok výchovno-vzdelávacieho procesu aj aktivizujúce činnosti. Pre lepšie pochopenie uvádzame v tabuľke 2 ukážku zaradenia aktivizujúcich činností v rámci denného programu.

Tabuľka 2: Ukážka denného programu so zaradením aktivizujúcich aktivít

Lekcia	Názov lekcie	Začiatok hodiny	Koniec hodiny
1	Zázemie	8:00	8:45
		8:50	9:35
2	Komunikácia s ľuďmi a robotmi	9:45	10:30
		10:35	11:20
<i>Aktivizujúca činnosť</i>		11:30	12:15
3	Práca s informáciami	12:50	13:35
		13:40	14:25
<i>Aktivizujúca činnosť</i>		14:30	15:00

Zdroj: vlastné spracovanie

Výhodou v prípade výstupných oddielov je to, že odsúdení sú zvyknutí na tento druh aktivít aj z realizovaných základných či špecializovaných programov⁷ a prijímajú ich prevažne pozitívne. Pri výbere vhodných aktivít je potrebné vychádzať nielen z vlastných lektorských skúseností (ideálne s takouto špecifickou cieľovou skupinou), ale priebežne konzultovať ich náročnosť s odborným personálom, ktorý ich dokáže vyhodnotiť z hľadiska mentálnych schopností účastníkov.

4.3 Zapojenie odborného personálu do vzdelávacieho programu

Efektívnosť procesu vzdelávania zvyšuje okrem vyššie uvedených konzultácií aj zapojenie členov penitenciárneho multidisciplinárneho tímu do priebehu vzdelávania.⁸ V takom prípade je potrebné, aby boli vopred oboznámení so zameraním a obsahom jednotlivých tém, čím sa vytvára predpoklad pre aktívnu podporu účastníkov kurzu. Vďaka znalosti mentálnej úrovne a komunikačných schopností účastníkov sú nápomocní pri ich dostatočnom motivovaní, aktivizácii a optimálnom „dávkovaní“ preberaných tém. Cieľom vyššie uvedených foriem a spôsobu zapojenia odborníkov je ich zaškolenie na takej

⁷ Ich prehľad a základný popis je k dispozícii na: sancananavrat.sk/realizacia/resocializacne-programy/

⁸ V rámci procesu overovania boli zapojení do aktívnej spolupráce za SR 7 odborníci z výstupných oddielov (tzv. „trojičky“ = psychológ, sociálny pracovník a sociálna kurátorka, v jednom prípade aj pedagóg).

úrovni, aby mohli byť aj po ukončení kurzu oporou pre jej absolventov, resp. mohli aktívne podporovať vzdelávanie odsúdených osôb.

Okrem obsahovej stránky je potrebné ich postupne oboznamovať a diskutovať aj o použitých formách vzdelávania a dôvodoch, resp. výhodách výberu lektorských metód a techník (diskusia autori založili prevažne na problémovej metóde).

Tento prístup lektorovi umožňuje pripraviť „pôdu“ pre vyšpecifikovanie spôsobu realizácie a stanovenie hlavných oblastí siedmej – opakovacej hodiny (opakovanie vybraných častí z prebratých tém) tak, aby ju dokázali členovia multidisciplinárneho tímu realizovať s odsúdenými osobami bez účasti lektora. Spätnou väzbou pre lektora je následná riadená diskusia so zapojenými členmi multidisciplinárneho tímu a dotazníkovej spätnej väzby od odsúdených osôb, ktorej vyhodnotenie je súčasťou uvedenej diskusie.

5 Prieskum vnímania prototypu vzdelávacieho programu

Súčasťou testovania, ktorého cieľom bolo overiť prototyp č. 2 vzdelávacieho modulu (máj – september 2023), ako aj zistiť, aký je záujem odsúdených osôb o jednotlivé zvolené témy z portfólia aj o program ako celok, ako vnímajú modul z hľadiska vlastnej úrovne skutočných schopností a očakávaných potrieb a do akej miery je výuka digitálnych kompetencií plnohodnotne realizovateľná v špecifickom prostredí ústavu.

Na základe pozorovania, individuálnych osobných rozhovorov a spätnej väzby na vzorke 44 probandov (22 žien a 22 mužov) zo 4 ústavov v ČR a SR realizovanej formou dotazníkovej techniky (po ukončení programu), ako aj riadených rozhovorov a konzultácií s 11 pracovníkmi zo 4 ústavov v ČR a SR participujúcimi na realizácii prototypu programu možno skonštatovať, že probandi aj pracovníci vnímajú kurz ako zaujímavý, podnetný a užitočný pre ich ďalší život. Vo výučbe základov digitálnych kompetencií vidia zmysel. Preberané témy zhodnotili ako zrozumiteľné.

Probandov z prebraných tém najviac zaujali témy spadajúce do problematiky bezpečnosti, najmä bezpečnosti ich rodín a detí. Pracovníci navrhovali dať jej ešte väčší priestor, rovnako aj problematike kyberšikanovania. Probandi, ktorí sú zároveň rodičmi, potrebujú informácie nielen pre svoj život, ale aj na porozumenie vlastným deťom. Získavanie informácií v súvislosti s deťmi sa predovšetkým u žien ukázalo ako dôležitý faktor, prečo sa chceli v témach vzdelávať – primárne oceňovali aktivity zamerané na rodičovské povinnosti – napr. bezpečnosť na sociálnych sieťach, možnosti kontroly detí, komunikácia so školou.

Pripraviť kurz o digitálnych kompetenciách na realizáciu v prostredí, kde nie je možné používať internet, je veľmi náročné. Bolo to zrejme aj z reakcií probandov, ktorí to vnímali ako nevýhodu kurzu (ako dôvod nižšej efektivity kurzu).

Zamestnanci aj lektori sa zhodli na rôznej celkovej úrovni znalostí účastníkov, čo by si vyžadovalo venovať pozornosť príprave jednej verzie kurzu pre začiatníkov a druhej pre pokročilých. Navyše ich znalosti sú na rôznej úrovni (niektoré témy poznajú veľmi dobre, niektoré vôbec), čo kladie nároky na lektora, ktorý sa musí vedieť rýchlo zorientovať v potrebách účastníkov kurzu. Tu sa ukázali limity prípravy lektora pred samotnou výukou.

Ako ďalšie problémy sa javia chýbajúce vopred známe informácie o úrovni vzdelania a skúseností s IKT u probandov v prostredí väznice. Ide o významné prekážky v kvalitnej príprave lektorov na kurz.

Na základe realizovaných kurzov možno skonštatovať, že v budúcnosti je potrebné vytvoriť vzdelávacie materiály a dostupnú technológiu tak, aby lektor pri výučbe mohol veľmi rýchlo reagovať na potreby skupiny, ktorej znalosti vopred nepozná. Aby mohol v rámci lekcie voliť rôzny typ obsahu podľa aktuálnych znalostí/schopností skupiny.

K odporúčaniam zo strany zamestnancov možno ešte doplniť potrebu väčšej interaktivity prezentácií, väčšie zapojenie odsúdených do aktivít a používanie viac reálnych príkladov zo života.

Záver

„Tak dlho príchod zmien očakávame a hovoríme o nich, až sa jednoducho začnú diať. Veľké ekonomické a technologické transformácie prebiehajú a my sme ich súčasťou. Vyzerá to, ako keby sme vstúpili do veku permanentnej revolúcie, v ktorej radikálne technologické a spoločenské zmeny prechádzajú svetom prakticky nepretržite. My na tieto zmeny ani v bežnom živote nestíhame reagovať, pretože fungujeme v štruktúrach starých desiatky až stovky rokov.“⁹

Z hľadiska odsúdených osôb, ktoré sú často vo väzení viac ako tri roky, je kontakt s IKT len „ochutnávkou“ oproti digitálnym zručnostiam, ktoré po ich návrate z VTOS pre úspešné zaradenie do spoločnosti, budú potrebovať. Absencia digitálnych zručností a nízka schopnosť reagovať na čoraz viac digitalizovaný „inteligentný“ svet zohrávajú v živote sociálne znevýhodnených osôb po ukončení výkonu trestu odňatia slobody stále výraznejšiu prekážku.

Jednou z možností, ktoré znižujú riziko uviaznutia odsúdených osôb v tzv. digitálnej „priepasti“, je vývoj a implementácia vzdelávacích programov zameraných na zvyšovanie digitálnych kompetencií pre úspešnú integráciu ľudí opúšťajúcich väzenie. Proces postupného vývoja a overovania takéhoto produktu v podmienkach vybraných českých a slovenských ústavoch na VTOS, ktorý vytvorili tri organizácie, bol popísaný v tomto príspevku.

---

⁹ Mead, R. 2023, In: PLJAKOV, N.: Prichází změna. Bude pozitivní. In: *E15 magazin*. Září 2023, roč. 7, s. 10.

Odsúdená osoba sa počas tohto kurzu oboznámila so základnými a bežne dostupnými prvkami IKT, komunikačnými nástrojmi a spôsobmi ich využitia, prácou s nimi pri interakcii s ľuďmi a robotmi, postupmi starostlivosti či riešením problémov so zariadením (aj z hľadiska vlastnej bezpečnosti a ochrany) a vyhľadávaním vhodnej podpory pri problémoch, základmi práce s textami, číslami a obrázkami.

Na základe postupného evaluačného procesu (pozri bližšie schému 1) sa podarilo vytvoriť a overiť e-learningovú „Beta verziu“ vzdelávacieho programu, ktorý by si mal v budúcnosti nájsť svoje miesto vo vzdelávaní odsúdených osôb a ktorý naplní predstavy, ktoré boli odborníkmi v oblasti vzdelávania v penitenciárnej starostlivosti zadefinované ako prioritné pre túto oblasť: (1) získanie základných kompetencií potrebných pre zvládnutie elektronických služieb zameraných na uspokojovanie potrieb odsúdených; (2) získanie základných kompetencií nevyhnutných pre bežný život občana v informačnej spoločnosti. S ohľadom na mentálnu úroveň odsúdeného a dĺžku obdobia vyradenia z bežného života počas pobytu vo VTOS (z hľadiska zmeny úrovne minimálnych digitálnych kompetencií), na základe analýzy je vzdelávací program vnímaný ako aktívny príspevok k napĺňaniu vybraných tém z „Národnej stratégie digitálnych zručností Slovenskej republiky a akčného plánu na roky 2023 – 2026“.¹⁰

Ako trefne konštatuje Russel Mead¹¹: „Môžete nič nerobiť a dúfať, že veľké zmeny odznejú. Tým sa však vystavujete vyšším rizikám a stávate sa „fragilní“. Druhou cestou je byť „antifragilný“ – nielen tieto zmeny prijať a preplávať nimi, ale naučiť sa z nich ťažiť.“ A to je vízia, ktorá by mala predurčovať aj ďalšiu cestu k hľadaniu nových možností a potenciálu nástroja, ktorého vývoj je obsahom príspevku.

Bibliografia

- JETTMAR, M. D., ŠPÁNIK, M.: *Situační studie současného stavu vzdělávání v digital skills u osob ve VTOS v ČR a SR*. Interný materiál ku projektu Zvyšovanie digitálnych kompetencií k úspešnej integrácii osôb opoušťaúcich výkon trestu. Praha: Rubikon Centrum, 2023. 6 s.
- MIRRaI SR: *Národná stratégia digitálnych zručností Slovenskej republiky a akčného plánu na roky 2023 – 2026*. [online]. [2022]. [Citované 2023-10-10]. Dostupné na: <<https://www.mirri.gov.sk/wp-content/uploads/2023/01/NSDZ-a-AP.pdf>>
- PLJAKOV, N.: *Přichází změna. Bude pozitivní*. In: *E15 magazín*. Září 2023, roč. 7. ISSN 2694-9229.

---

¹⁰ MIRRaI SR: *Národná stratégia digitálnych zručností Slovenskej republiky a akčného plánu na roky 2023 – 2026*.

¹¹ In: PLJAKOV, N.: *Přichází změna. Bude pozitivní*. In: *E15 magazín*. Září 2023, roč. 7, s. 10.

- MS SR: *Koncepcia väznenstva Slovenskej republiky na roky 2021 až 2030* (nelegislatívny pracovný materiál). Bratislava: MS SR, 2021. 55 s.
- VALENTOVIČOVÁ, Z. (ed.): *Vstupná analýza (analytický dokument k Národnému projektu Šanca na návrat)*. Bratislava: ZVJS, NP ŠNN, 2019. 281 s.
- ZVJS: *Národný projekt „Optimalizácia procesov riadenia a prevádzky Zboru väzenskej a justičnej stráže“ z Operačného programu Integrovaná infraštruktúra 2014 – 2020*. [online]. [2022]. [Citované 2023-10-10]. Dostupné na: <<https://www.zvjs.sk/sk/projekty>>
- ZVJS: *Resocializačné a výchovné vzdelávacie programy*. [online]. [2023]. [Citované 2023-10-12]. Dostupné na: <[sancanavrat.sk/realizacia/resocializacne-programy/](https://www.zvjs.sk/sk/projekty/sancanavrat.sk/realizacia/resocializacne-programy/)>
- ZVJS: *Ročenky Zboru väzenskej a justičnej stráže za roky 2014 až 2021*. [online]. [2015-2022]. [Citované 2023-10-10]. Dostupné na: <<https://www.zvjs.sk/sk/vyroczna-sprava-sancanavrat.sk>>
- ZVJS: *Rozkaz č. 42 o podmienkach realizácie exkurzií a výskumov v Zbore väzenskej a justičnej stráže a uzatváraní dohôd o spolupráci v oblasti vzdelávania* (Zbierka rozkazov generálneho riaditeľa ZVJS). Bratislava: ZVJS, 2014. 7 s.
- ZVJS: *Rozkaz č. 7 o vzdelávaní a organizovaní záujmových aktivít a aktivít vo voľnom čase obvinených a odsúdených* (Zbierka rozkazov generálneho riaditeľa ZVJS). Bratislava: ZVJS, 2009. 19 s.

Príspevok je výstupom z projektu: Zvyšovanie digitálnych kompetencií k úspešnej integrácii osôb opouštajúcich výkon trestu (číslo projektu: 2022-1-CZ01-KA210-ADU-000083524).

Ing. Martina Špániková, PhD.

Konzultačné a informačné centrum EDUKOS
Ľatliakova 2051/8, 026 01 Dolný Kubín
spanikova24@gmail.com

Michal Čipka

Konzultačné a informačné centrum EDUKOS
Ľatliakova 2051/8, 026 01 Dolný Kubín
cipka.michal@centrum.sk